Aktuellt om offentliga upphandlingar

Rådgivningskliniken 10.6.2025
Rådgivningsenheten för offentliga upphandlingar

Eeva-Riitta Högnäs, ledande jurist

JHNY

Rådgivningsenheten för offentlig upphandling

Upprätthålls av Arbets- och näringsministeriet och Finlands Kommunförbund rf.

Syfte:

- stärka kompetensen i offentliga upphandlingsprocesser
- ge information om tillämpningen av upphandlingslagen
- göra marknaden effektivare och främja strategiskt tänkande inom offentliga upphandlingar

Avgiftsfri service:

rådgivning
tillställningar
skolningar
nyhetsbrevet Upphandlingsinfo
www.upphandling.fi

JHNY

Upphandlingslagen förnyas – vad ändras?

Tidtabell för ändringens förberedelse

Bestämmelserna om anknutna enheter

Upphandling med anknutna enheter: vad innebär kravet på minimiägarandelen i praktiken?

- Lagens 15 § kompletteras med bestämmelsen om anknutna enheters minimiägarandel på 10 %
- Tilläggskravet riktar sig till anknutna enheter som fungerar som:
  - Aktiebolag, stiftelse eller förening
- Tillämpas inte på:
  - Samkommuner, affärsverk
- Skyldigheten omfattar också anknutna enheternas eventuella dotter- eller systerbolag
  - Varje ägare ska inneha minst en tiondel av bolagets aktier med rösträtt eller av motsvarande andel
  - Syftet är att förhindra kringgående av 10 % bestämmelsen genom koncernstrukturer

JHNY

Upphandling med anknutna enheter: regeln om 10% ägande

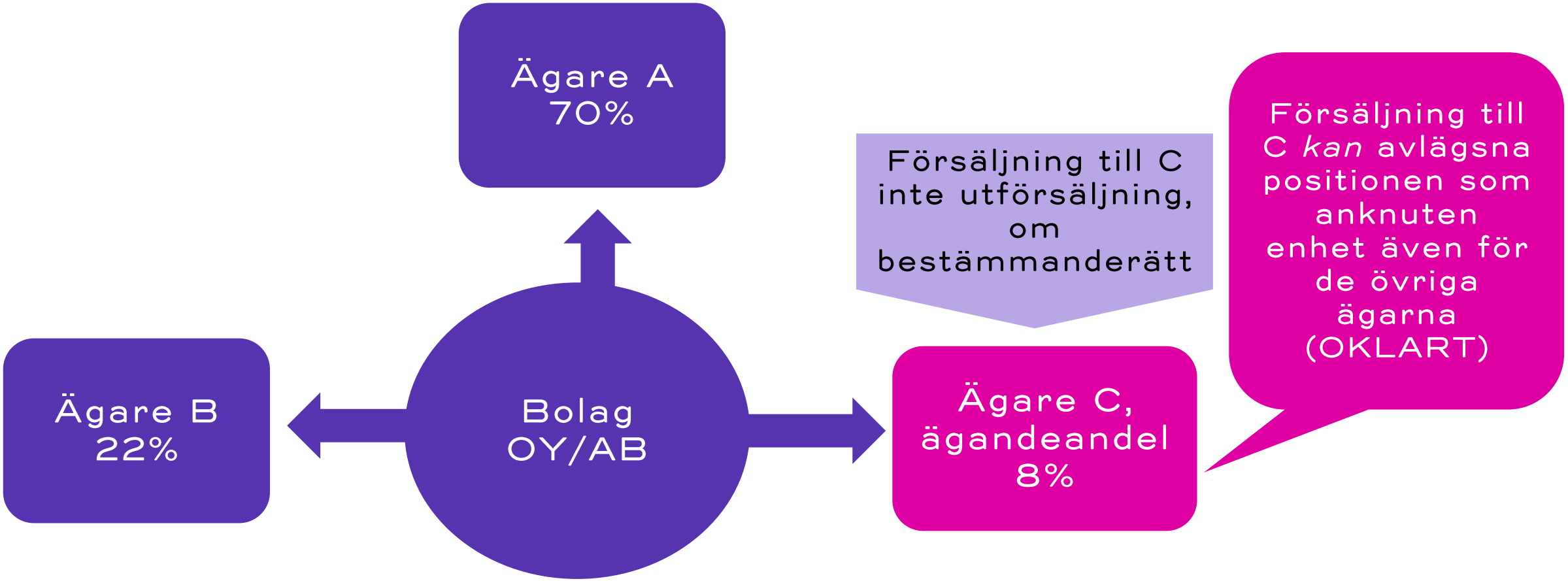

JHNY

Upphandling med anknutna enheter: övergångsbestämmelser

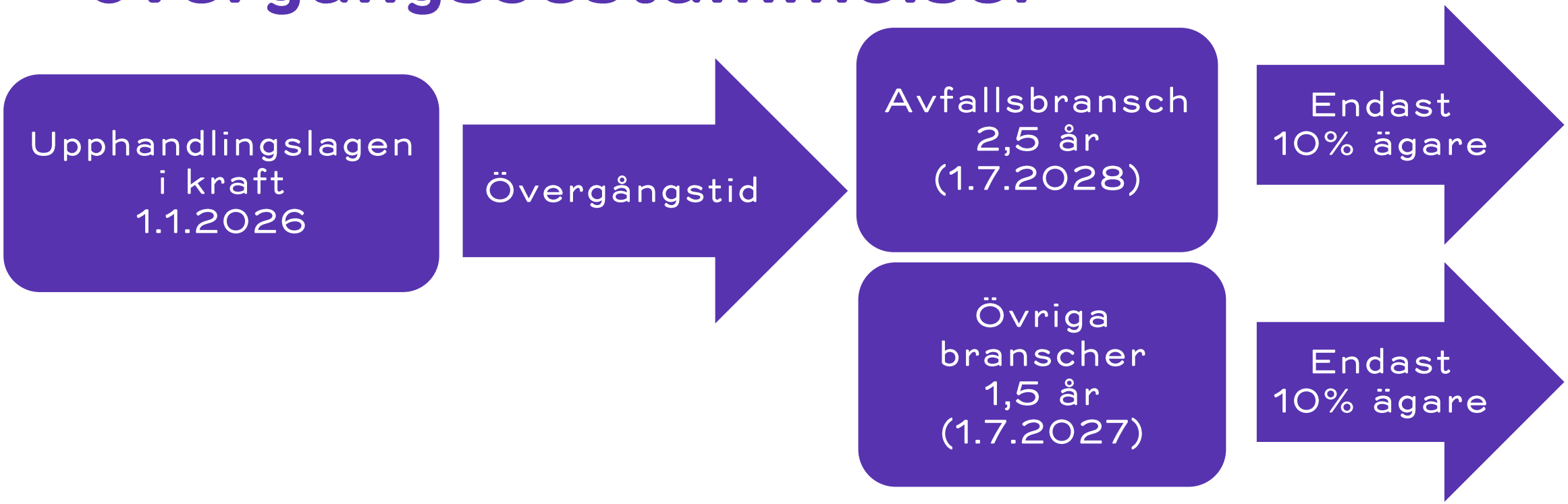

- Oberoende av ägarkravet kan en upphandlande enhet ingå nya tidsbestämda avtal med sina anknutna enheter fram till 30.6.2026. Giltighetstiden för dessa avtal kan vara högst ett år
- Efter ikraftträdandet av lagen bör avtal mellan upphandlande enheter och anknutna enheter som strider mot lagens 15 § sägas upp så att de upphör i enlighet med övergångsbestämmelserna

JHNY

Nytt för förfaranden

Upphandlingslagens ändamål

- Till lagens 2 § ändamål tilläggs:

  Lagen har som ändamål att effektivisera användningen av allmänna medel och främja innovativ och **ekologiskt**, **socialt och ekonomiskt** hållbar upphandling.
  Lagen syftar till att beakta **försörjningsberedskapen och säkerhetsaspekterna vid offentlig upphandling.**

Ekonomisk hållbarhet och försörjningsberedskap också i andra paragrafer

JHNY

Betoning på förberedelsen av upphandlingen

- Upphandlingslagen främjar tillämpningen av marknadsundersökning vid förberedelsen av upphandlingar och för att öka konkurrensen

Marknadsundersökning 65 §

Paragrafen ändras med betoning på den upphandlande enhetens möjlighet att höra företag och andra experter inom branschen

Ytterligare ska den upphandlande enheten vid en upphandling som överstiger **10 miljoner euro** genomföra en marknadsundersökning eller bedöma olika alternativ för genomförande av upphandlingen

Uppdelning av upphandlingskontrakt i delar: ny mekanism och dess verkan

1/2

75 §

Upphandlingskontrakt som överstiger EU-tröskelvärde ska som utgångspunkt delas upp i delar

Detta kan förverkligas i DPS, ramavtal eller enskilda konkurrenssättningar

Skyldighet att dela upp en upphandling gäller inte upphandling inom ramavtal

De är redan uppdelade i delar

Om upphandlande enhetens beslut att låta bli att dela upp upphandlingen i delar kan sökas ändring i genom besvär hos marknadsdomstolen

JHNY

Uppdelning av upphandlingskontrakt i delar: När kan man låta bli att dela upp i delar? 2/2

- Den upphandlande enheten kan låta bli att dela upp en upphandling i delar, om en uppdelning av grundad anledning inte är möjlig på grund av bl.a. upphandlingens art eller omfattning eller de risker som är förenade med uppdelningen av upphandlingen
- En upphandling behöver inte heller delas upp i delar om uppdelningen avsevärt ökar den upphandlande enhetens eller leverantörens administrativa kostnader eller skulle leda till en ständig kostnadsökning
  - T.ex. fördelar med att centralisera upphandlingarna eller målsättningen att locka större företag som anbudsgivare eller utländska anbudsgivare
- Uppdelning av upphandling kan också undvikas ifall upphandlingen föregås av en marknadsundersökning

JHNY

Skyldighet att konkurrensutsätta på nytt:

Undantag från skyldigheten att konkurrensutsätta på nytt kan göras endast av **särskild vägande skäl**

125 §

Upphandlingsförfarandet ska avbrytas om bara ett anbud

Förutsättningar:

- ✓ **Öppet förfarande (EU-upphandling?)**
- ✓ **Ingen marknadsundersökning**

Ny tävling ordnas

Om endast ett anbud i nya tävlingen → OK

Upphandlande enheten uppvisar att den undersökt marknadens utbud tillräckligt

Upphandlande enhetens upphandling framskrider

Möjlighet till besvär hos MD

Beskrivning av föremålet för upphandlingen och försörjningsberedskap 71 §

- *Den upphandlande enheten får i beskrivningen av föremålet för upphandlingen ställa sådana villkor avseende säkerhet och beredskap genom vilka det kan säkerställas att en produkt, tjänst eller entreprenad som upphandlas finns tillgänglig, fungerar och kan användas störningsfritt på det sätt som förutsätts i anbudsförfrågan för föremålet för upphandlingen under hela dess livscykel. Upphandling som hänför sig till beredskap kan konkurrensutsättas på förhand på villkor att varor, tjänster eller entreprenader upphandlas endast om det finns ett hot om eller råder en sådan kris eller motsvarande situation som anges i förfrågningsunderlaget.*
- Produkter med hög risk, tjänsters geografiska läge kontinuitetshantering, leveranskedja; under hela avtalsperiodens gång

Nya grunder för uteslutning

Grunder för uteslutning § 80-81

- Utesluta anbudsgivare vars ledare eller tillsynsperson dömts för:
  - Grovt bokföringsbrott
  - Grov miljöförstöring
  - Grovt naturskyddsbrott
- Förtydligande gällande byte av underleverantörer och definition av resursenhet
- Kan utesluta anbudsgivare som Europeiska kommissionen eller annan myndighet har definierat att vara leverantör av hög risk eller har konstaterats vara otillförlitlig i sådan grad att en risk för den nationella eller lokala säkerheten är uppenbar

Avståendet från straffregisterutdragets

Utredning huruvida grunder för uteslutning föreligger och lämplighetskraven uppfylls 88 §

Upphandlande enheten kan som bevisning angående obligatoriska grunder för uteslutning godkänna som försäkran ett av anbudsgivarens eller en medlem i dess lednings-, styrnings- eller övervakningsorgan eller en person med representations-, besluts- eller övervakningsbefogenhet undertecknat och intygat **uttalande** om att leverantören eller personen inte har dömts för de brott som anges i lagens 80 §

Förändringar i nationella upphandlingar

- Avstående från kapitel 12 som gäller social- och hälsovårdstjänster och upphandlingar i enlighet med bilaga E
  - Förenas med nationella kapitel
  - Gör läsningen av nationella kapitlet mera komplicerat
- Hänvisningar till EU-paragraferna 65 §, 92 §, 136 §
- Hänvisningar till EU-förfaranden
- Publicering på flera språk
- Annonsering i efterhand blir obligatoriskt

Rättsskydd och ändringssökande: nya besvärssituationer

Föremålet för och begränsningar av ändringssökande 146 §

Paragrafen ändras så att nuvarande besvärsrätten gällande uppdelning av upphandling i delar upphävs

Inte ändå gällande hur upphandlande enheten har rapporterat om upphandlingens förberedelse

Ändringssökandets påverkan på ingåendet av upphandlingskontrakt

Paragrafen ändras så att ett upphandlingskontrakt som värdemässigt uppnår EU-tröskelvärde får inte göras, om ändring har sökts hos marknadsdomstolen

Genom ändringen utvidgas förbudet att ingå upphandlingskontrakt till att även omfatta upphandling som sker inom ett dynamiskt upphandlingssystem

Upphandlingsdirektivets reform – vad är Finlands ståndpunkt?

Drygt 10 år från upphandlingsdirektivets ikraftträdande

Direktivets ändamål: förenkling och ökad konkurrens

JHNY

Rapporternas oro angående konkurrensen

Företag allt mindre intresserade av upphandlingar

- Utskällning från Europeiska revisionsrätten i december 2023
- Lettas rapport i april 2024 – Upphandlingar som verktyg för den inre marknaden
- Rådets slutsatser i maj 2024
- Draghins rapport i september 2024 – Europas konkurrenskraft

Samtidigt ökar förhoppningarna och önskningarna

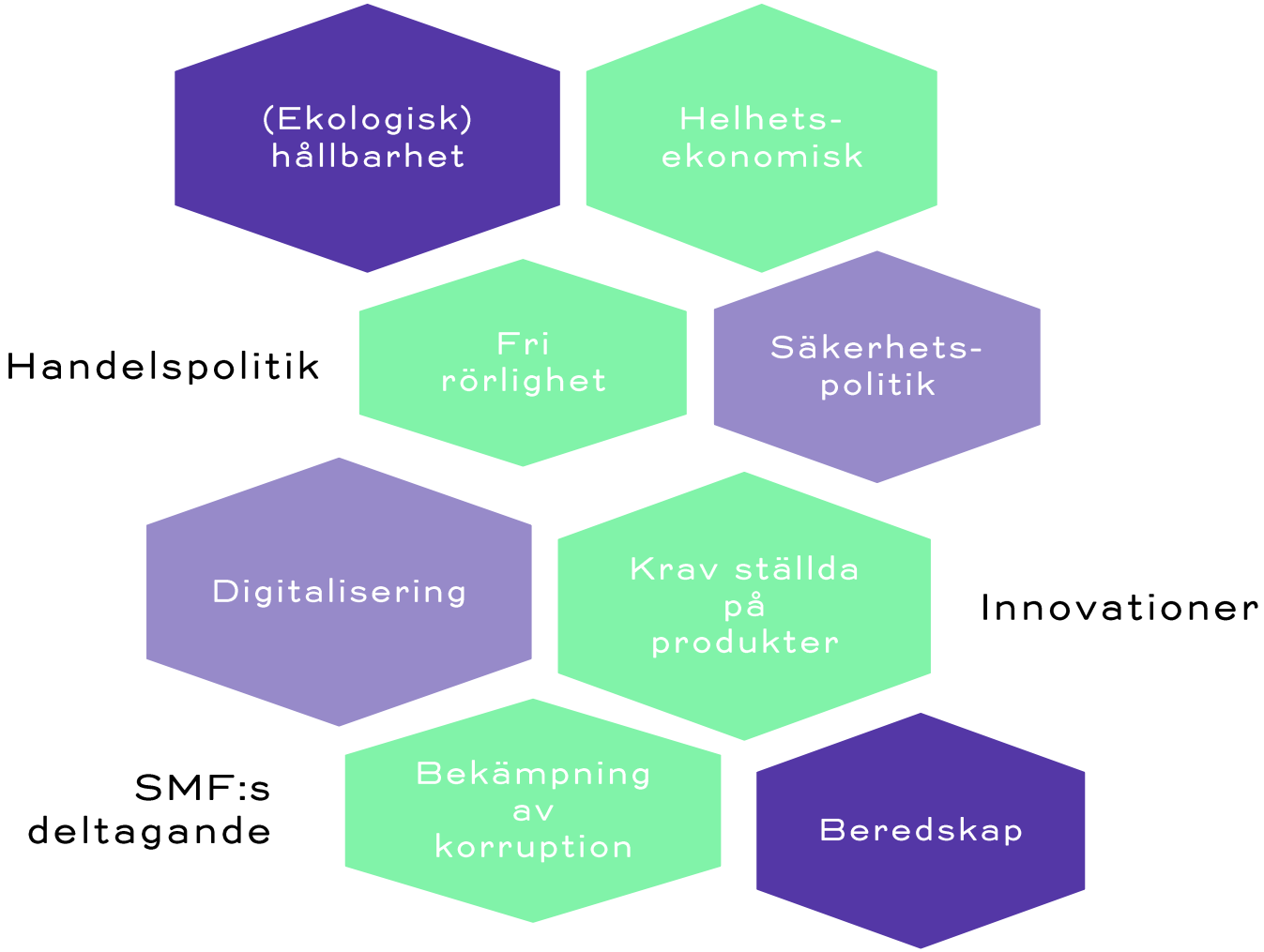

"You will revise the Public Procurement Directives to help ensure **security of supply** for certain vital technologies, products and services, while **simplifying the rules** and reducing administrative burden. It should enable **preference for European products** for certain strategic sectors and technologies."

JHNY

Finlands ståndpunkt:

Förenklande
Buy European?
Försörjningsberedskap

JHNY

Diskussionerna i Finland

Ett direktiv?

Tre förfaranden?

Principernas ekonomiska effektivitet?

Möjliggöra horisontella och försörjnings-beredskap

Sektors-lagstiftningens problematik

Buy European -reglering?

Förståelsen av marknaden

JHNY

Rättsfall från MD och HFD

JHNY

MD: 200/2025

MD: 200/2025, bakgrund

- Föremål för upphandling: ett rekryteringssystem
- Uppskattade värde: 300 000 euro → överstiger EU-tröskelvärde
- Anbudsförfrågan: 6 olika användningsfallsmodeller med krav på olika funktioner
  - 40 % pris, 60 % tillgänglighet
- Värderingstillfällen: ordnades för varje anbudsgivare för värdering av de erbjudna systemens användbarhet (demotillfällen)
- Anbudsgivare sökt ändring i beslutet: jämförelsen av anbud + poängsättningen av anbud i strid med principerna om jämlikhet och icke-diskriminering

MD: 200/2025, värderingstillfällena och poängsättning

Värderingstillfällena:

- Genomgång/presentation av olika användningsfallsmodeller
- Olika frågor till olika anbudsgivare
- Frågor om egenskaper som inte nämndes i anbudsförfrågan
- Ledande frågor → innehållet under tillfällena olika för alla

Poängsättning:

- Plus- och minuspoäng för egenskaper som inte nämndes i anbudsförfrågan

MD: 200/2025, frågeställning i MD

- Har den upphandlande enheten försatt anbudsgivarna i en ojämlik position (vid värderingstillfällena) och därmed diskriminerat anbudsgivare?
- Har detta förfarande lett till poängsättning som strider mot principerna om jämlikhet och icke-diskriminering

MD: 200/2025, MD:s slutsats

- Att ställa frågor till anbudsgivare vid värderingstillfällena i sig oproblematiskt
- Problematiskt är att ställa olika frågor till olika anbudsgivare
  - Innehållet olika för varje värderingstillfälle
  - Värderingsgruppens eget initiativ till utredning gällande systemens egenskaper utöver vad som nämns i anbudsförfrågan → gett chans endast åt vissa anbudsgivare att presentera vissa egenskaper
- Detta har påverkar poängsättningen
  - Ogrundade pluspoäng/minuspoäng (utgående från anbudsförfrågan)
- Dokumentation saknas
- Anbudsgivare har inte behandlats jämlikt vid värderingstillfällena, vilket i sin tur lett till att poängsättningen också strider emot principen om jämlikhet och icke-diskriminering

Vad lär vi oss av detta?

- Upphandlande enheten ska kunna ställa frågor utan att anbudsgivarna hamnar i ojämlik position
  - Lika frågor till alla – vetskap om värderingstillfällets innehåll på förhand
  - Dokumentation av värderingstillfällen
  - Poängsättning i enlighet med anbudsförfrågan

JHNY

MD: 201/2025

MD: 201/2025, bakgrund

- Föremål för upphandling: rekryteringstjänst för rekrytering av utländsk vårdpersonal till Finland
- Uppskattade värde: 3.000.000 euro
- Anbudsförfrågan: lämplighetskrav på tidigare erfarenhet av rekrytering av vårdpersonal till Finland (referenskrav)
- Upphandlande enheten hade fått nio anbud, varav fyra hade uteslutits från anbudsförfarandet p.g.a. de inte uppfyllde referenskravet
- Anbudsgivare hade sökt ändring i beslutet och krävt att beslutet upphävs

MD: 201/2025, upphandlande enhetens motiveringar för lämplighetskraven

- Finlands särdrag (normer, kultur, språk, förvaltningsprocesser och lagstiftning)
- Bl.a. försäkra tillräckliga språkkunskaper och integration
- Social- och hälsovårdstjänsters patienter i en sårbar ställning
- Hävdar att lämplighetskravet inte begränsar potentiella anbudsgivare från ett visst område eller nationalitet → anbudsgivare från vilket som helst EU-land kan delta

MD: 201/2025, frågeställning i MD

- Huruvida referenskravet i anbudsförfrågan, enligt vilken anbudsgivaren ska ha tidigare erfarenhet av rekrytering av vårdpersonal från ett EU- eller EEA-land eller utanför dessa land till Finland, **strider mot principerna om icke-diskriminering och proportionalitet.**

MD: 201/2025, MD:s slutsats

- Lämplighetskrav får ställas
  - Jämlikhet och icke-diskriminering
  - Motiverat
  - Ej ogrundat begränsa konkurrensen
  - Proportionalitetsprincipen
- Gällande 85 §: RP 108/2016 rd: upphandlande enheten kan inte ställa sådana lämplighetskrav som utan fog beaktar referenser inom ett visst område → p.g.a. principerna om jämlikhet och proportionalitet enligt 3 §
- MD: referenskravet är diskriminerande, ojämlik behandling av anbudsgivare, inte förenligt med proportionalitetsprincipen
  - ➢ förfarandet strider mot upphandlingslagstiftningen

JHNY

Vad lär vi oss av detta?

- Även om den upphandlande enheten genom marknadsundersökning fått bekräftat att det finns flera möjliga anbudsgivare som uppfyller referenskraven - betyder inte i sig att kraven är proportionerliga eller icke-diskriminerande.
- Hur lämplighetskraven motiveras är avgörande
- **Effektiv marknadsundersökning** → ta reda på hur upphandlingens ändamål kunde uppfyllas på andra sätt (utan landspecifika krav), har man diskuterat alternativa lösningar tillräckligt, hur har andra upphandlande enheter inom EU genomfört liknande upphandlingar?

JHNY

HFD annat beslut 363/2025

HFD: annat beslut 363/2025, bakgrund

- Lag om offentlig försvars- och säkerhetsupphandling
- Upphandlingens föremål: kirurgiska munskydd avsedda för säkerhetssyften
- Upphandlande enheten hade valt vinnaren
- Anbudsgivare hade sökt ändring i beslutet hos MD och hävdar att vinnarens anbud borde ha uteslutits från anbudstävlingen för att den strider mot anbudsförfrågan, produkten hade inte ett certifierat ISO 13485-standard, vilket krävdes enligt anbudsförfrågan
- MD har avslagit besväret → ärendet hos HFD

HFD: annat beslut 363/2025, frågeställningen i HFD

- Har den upphandlande enheten förfarit i strid med bestämmelserna i försvars- och säkerhetsupphandlingslagen i.o.m. att den inte uteslutit i fråga varande anbudsgivaren från anbudsförfarandet?

.

HFD: annat beslut 363/2025, ärendets lösning

1. Anbudsgivarens ansvar: korrekt anbud
2. Upphandlande enhetens rätt: lita på anbudet
3. Jämlikhet och icke-diskriminering

- **Rättspraxis: utgångspunkten** att anbudsgivaren inte behöver ha krävda certifikat vid tidpunkten för givandet av anbudet – räcker med att certifikatet finns vid tidpunkten för ingåendet av avtalet
- **HFD:** vinnaren hade redogjort att de förbinder sig att uppfylla kravet på certifikatet innan ingående av avtal + fanns inget krav på givandet av utredning på certifikatet + certifikatet fanns innan avtalets ingående → upphandlande enhetens förfarande lagenligt
- HFD avslår besväret och ändrar inte slutsatsen i MD:s beslut

Vad lär vi oss av detta?

- Avgörande: vilka krav som uppfylls av anbudsgivaren vid ingåendet av avtalet, inte vilka krav som uppfylls vid givandet av anbudet
- Upphandlande enheten ska kunna lita på att innehållet i anbudsgivarens anbud stämmer, om det inte finns grundad anledning att anta annat
- Tillämpningen av lagen om försvars- och säkerhetsupphandling → varans användningsändamål + behandlas säkerhetsklassificerade handlingar

Tack.

Eeva-Riitta Högnäs, ledande jurist
+358 41 506 3414
Eeva-Riitta.Hognas@kuntaliitto.fi

Ida Mäkelä, juristpraktikant
hankinnat@kuntaliitto.fi

CC BY

hankinnat.fi

JHNY